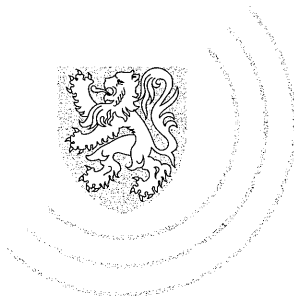

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 1996-1997

6 januari 1997

ONTWERP VAN DECREET

**houdende goedkeuring van het Verdrag inzake verstandhouding en samenwerking
tussen het Koninkrijk België en de Russische Federatie,
ondertekend in Brussel op 8 december 1993**

VERSLAG

**namens de Commissie voor Buitenlandse en Europese Aangelegenheden,
uitgebracht door de heer Johan Weyts**

Samenstelling van de commissie :

Voorzitter : de heer Jef Sleeckx.

Vaste leden : de heren Leo Cannaerts, Paul Deprez, Freddy Sarens, Herman Suykerbuyk, Hugo Van Rompaey ;

de heren Karel De Gucht, Jacques Laverge, Stefaan Plateau ;

de heren Fred Dielens, Patrick Hostekint, Jef Sleeckx ;

de heren Luk Van Nieuwenhuysen, Karim Van Overmeire ;

de heer Paul Van Grembergen ;

mevrouw Cecile Verwimp-Sillis.

Plaatsvervangers :

de heren Herman Candries, Paul Dumez, mevrouw Brigitte Grouwels, de heren Jef Van Looy, Johan Weyts ;

de heren Jacques Devolder, Jaak Gabriels, Didier Ramoudt ;

de heer Jacques Timmermans, mevrouw Gracienne Van Nieuwenborgh, de heer Tuur Van Wallendael ;

de heren Christian Verougstraete, Emiel Verrijken ;

mevrouw Nelly Maes ;

de heer Johan Malcorps.

Zie :

474 (1996-1997)

– Nr. 1 : Ontwerp van decreet

INHOUDSOPGAVE

Blz.

I.	Inleidende toelichting door de heer Luc Van den Brande, minister-president van de Vlaamse regering, Vlaams minister van Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden, Wetenschap en Technologie	
I.1.	Totstandkoming van het verdrag	4
I.2.	Inhoud van het verdrag	4
I.3.	Situering van het verdrag binnen het Vlaams buitenlands beleid	4
II.	Algemene bespreking	
II.1.	Positieve appreciatie van het akkoord	5
II.2.	Vormelijke en taalkundige bemerkingen	6
II.3.	Gepercipieerde ondergeschiktheid van Vlaanderen aan het Belgisch buitenlands beleid	6
II.4.	Het belang van goede betrekkingen met de Russische Federatie	7
II.5.	Rusland als deel van de Europese cultuursfeer ?	9
II.6.	Twijfel aan het democratisch gehalte van Rusland	10
II.7.	De problematiek van de "vermisten"	10
II.8.	Vrouwenhandel vanuit Rusland	10
II.9.	De problematiek van de teruggave van "verdwenen" Belgische archieven in Moskou	11
III.	Stemming	12

DAMES EN HEREN,

Op de bijeenkomst van de Commissie voor Buitenlandse en Europese Aangelegenheden van woensdag 11 december 1996 werd het ontwerp van decreet "houdende goedkeuring van het Verdrag inzake verstandhouding en samenwerking tussen het Koninkrijk België en de Russische Federatie, ondertekend in Brussel op 8 december 1993", besproken en goedgekeurd.

I. INLEIDENDE TOELICHTING DOOR DE HEER LUC VAN DEN BRANDE, MINISTER-PRESIDENT VAN DE VLAAMSE REGERING, VLAAMS MINISTER VAN BUITENLANDS BELEID, EUROPESE AANGELEGENHEDEN, WETENSCHAP EN TECHNOLOGIE

I.1. Totstandkoming van het verdrag

De minister-president opent zijn betoog door erop te wijzen dat op 6 november jongstleden het ontwerp van decreet houdende goedkeuring van de overeenkomst inzake partnerschap en samenwerking tussen de Europese Gemeenschappen en hun lidstaten enerzijds en de Russische Federatie anderzijds [Stuk 407 (1995-1996) – Nrs. 1 en 2] in deze commissie werd behandeld.

De overwegingen die bij die gelegenheid vanuit de verschillende fracties naar voor werden gebracht¹, zullen uit de aard der zaak ook grotendeels gelden voor de overeenkomst die vandaag voorligt, met name het gemengd verdrag inzake verstandhouding en samenwerking tussen het Koninkrijk België en de Russische Federatie, dat op 8 december 1993 hier in Brussel werd ondertekend, en waaraan de Vlaamse regering nog diezelfde dag haar goedkeuring gaf.

Dit verdrag werd voor de federale regering ondertekend door premier Jean-Luc Dehaene en voor de Russische Federatie door president Boris Jeltsin. Aangezien het om een gemengd akkoord gaat ondertekende ook de Vlaamse minister-president namens de Vlaamse regering.

¹ Voor een weergave van de argumentaties ontwikkeld bij de desbetreffende bespreking in plenaire vergadering; zie het Beknopt Verslag van de morgenvergadering van 27 november 1996, pp. 3-6.

I.2. Inhoud van het verdrag

Het verdrag heeft betrekking op de bevoegdheden van zowel de federale overheid als van de gemeenschappen en de gewesten. Het vormt een nieuw politiek raamwerk waarbinnen bijzondere overeenkomsten kunnen worden gesloten ter vervanging van bestaande overeenkomsten tussen België (of de BLEU) en de voormalige Sovjet-Unie (waarvan de Russische Federatie in rechte de opvolgerstaat is). De bestaande akkoorden blijven van kracht tot op het tijdstip dat er terzake eventueel nieuwe overeenkomsten worden gesloten.

Het akkoord heeft onder meer betrekking op domeinen die tot de volgende bevoegdheden van Vlaanderen behoren :

- In artikel 8 is er sprake van de teruggave van de respectieve archieven, wat dus betrekking heeft op de Vlaamse bevoegdheden inzake kunst, het cultureel patrimonium, de musea en de bibliotheken.
- Artikel 9 handelt over cultuur, onderwijs, beroepsopleiding, gezondheidszorg en wetenschappelijk onderzoek.
- Artikel 11 gaat over samenwerking inzake economie, energie, transport, financiën, landbouw, vorming van kaderpersoneel, ondernemingen en financiële instellingen.
- In artikel 12 tenslotte, is er sprake van de samenwerking inzake wetenschap, techniek, technologie en milieubescherming.

Het moge derhalve duidelijk zijn dat dit verdrag een zeer ruim kader schept waarbinnen samenwerking kan plaatshebben.

I.3 Situering van het verdrag binnen het Vlaams buitenlands beleid

Het is bijzonder duidelijk dat voor elk van de hoger genoemde domeinen grote belangstelling bestaat bij Vlaamse instellingen, bedrijven en personen. Dit blijkt uit de vele voorstellen en bestaande projecten van samenwerking inzake onderwijs, cultuur en wetenschappelijk onderzoek binnen het cultureel samenwerkingsprogramma; uit de vraag van onze bedrijven om samenwerking met vooral de regio rond Sint-Petersburg; uit de verschillende akkoorden tussen Vlaamse en Russische universiteiten, e.d.m. Een summiere opsomming van de

belangrijkste al lopende projecten werd reeds verstrekt naar aanleiding van de bespreking van de hogergenoemde Partnerschaps- en Samenwerkingsovereenkomst tussen de E.U. en Rusland.²

Ook op het algemeen-politieke vlak lijkt het voorliggende akkoord ons belangrijk en verdedigbaar. Toen de Vlaamse regering besliste in te spelen op de ommekeer in Oost-Europa, heeft zij van meet af aan de Russische Federatie in haar samenwerkingsprogramma betrokken. Vlaanderen heeft steeds het geostrategisch, politiek en economisch belang van deze grootmacht voor ogen gehouden, en de Oost-Europese staten, behalve als partners met een eigen waarde, óók als toegangspoort naar het onmetelijke achterland van de Russische Federatie gezien.

Vorige week nog, bevestigde voormalig president Walesa van Polen aan de minister-president de gegrondheid van deze visie. Voor Polen is het van wezenlijk belang dat de Russische Federatie wordt betrokken bij de integratie en de samenwerking binnen Europa. Het is de taak van Europa – en ook Vlaanderen moet daarin zijn verantwoordelijkheid opnemen – om Rusland niet te laten afglijden naar het vroegere systeem, of naar een verwerping van de democratie. Wij hebben allen belang bij een stabiel en democratisch Rusland.

Samenwerking op sociaal, economisch en cultureel vlak is daartoe een efficiënter middel dan afkeuring, of het zich afkeren van de bevolking en zijn leiders.

Deze samenwerking met Rusland hoeft trouwens ook geen eenrichtingsverkeer te betekenen. De Russische partner heeft immers voldoende wetenschappelijke kennis, culturele bagage en economische troeven om de contacten in het voordeel van de beide partners te laten verlopen. Men mag dus zeker niet in de vergissing vervallen om het huidige Rusland als een soort "ontwikkelingsland" te beschouwen.

De minister-president drukt hierbij zijn overtuiging uit dat elke Russische vraag om samenwerking, zowel vanwege de federale overheid als van regionale zijde, als een positief signaal dient te worden ingeschat. Vlaanderen kan zijn samenwerking – en, het weze gezegd, zonder bezwaar vanwege de federale autoriteiten in Moskou – op prioritaire regio's

richten. Dat gebeurt nu reeds met Sint-Petersburg, waar niet alleen onze bedrijven, maar ook Vlaamse steden en de Vlaamse cultuurdragers op een opvallende manier aanwezig zijn. Het grootste gedeelte van de 23 projecten, die in het kader van het samenwerkingsprogramma met Centraal- en Oost-Europa door Vlaanderen in Rusland werd en wordt gefinancierd, is op de regio rond Sint-Petersburg gericht.

Maar de Russische Federatie heeft beslist nog andere troeven dan Sint-Petersburg, al is dit op dit ogenblik vaak nog onontgonnen en moeilijk terrein.

Afsluitend vraagt de minister-president dan ook met grote aandrang dat de commissie het nu voorliggende ontwerp van decreet, dat bestaat uit één artikel, m.n. "Het Verdrag inzake verstandhouding en samenwerking tussen het Koninkrijk België en de Russische Federatie, ondertekend in Brussel op 8 december 1993, zal volkomen uitwerking hebben", zou goedkeuren.

Dit ontwerp van decreet is immers het derde en (voorlopig) afsluitende element van een driedelig afsprakenkader, waarvan de constitutieve bestanddelen worden gevormd door : (1) de partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomsten in het kader van de EU ; (2) het eigen Vlaamse programma gericht op Centraal- en Oost-Europa ; en (3) het bilateraal gemengd verdrag tussen België en Rusland. Voor een optimale inhoudelijke invulling van dit afsprakenkader spreekt het voor zich dat men een maximale compatibiliteit zal moeten nastreven.

Tenslotte wijst de minister-president erop dat deze overeenkomsten Vlaanderen wel verbinden in de zin dat ze opportuniteiten scheppen, maar anderzijds Vlaanderen strikt genomen tot niets verplichten.

II. ALGEMENE BESPREKING

II.1 Positieve appreciatie van het akkoord

Diverse sprekers, waaronder de heren Stefaan Plateau, Herman Suykerbuyk en Fred Dielens drukken, zowel in eigen naam, als in naam van de respectieve politieke fracties waartoe zij behoren, hun principiële instemming en tevredenheid uit met het voorliggende verdrag, dat ze beschouwen als een belangrijke schakel in het Vlaams buitenlands beleid inzake Centraal- en Oost-Europa. Zij

² Zie hiervoor Stuk 407 (1995-1996) – Nr. 2, p. 15, rechterkolom, "II.8 Projecten".

verwijzen hierbij ook naar hun onderscheiden tussenkomsten bij de bespreking van de Partnerschaps- en Samenwerkingsovereenkomst tussen de Europese Gemeenschappen en hun lidstaten enerzijds en de Russische Federatie anderzijds.³

II.2. Vormelijke en taalkundige bemerkingen

De heer Stefaan Platteau merkt op dat de Raad van State in zijn advies van 11 mei 1995 had voorgesteld om de vermelding ",ondertekend in Brussel..." te vervangen door ",ondertekend te Brussel...". Zijns inziens lijkt dit laatste inderdaad wat meer gebruikelijk te zijn in deze aangelegenheden. Hij had van de minister-president dan ook graag vernomen waarom men gemeend heeft niet op deze suggestie te moeten ingaan.

De minister-president antwoordt hierop dat "ondertekend te.." hem inderdaad ook beter in de oren klinkt. Maar navraag bij de bevoegde diensten voor taaladvies leerde dat "te" – hoewel vroeger inderdaad gebruikelijk – nu eigenlijk verouderd is. De vermelding "in" heeft het derhalve gehaald.

Mevrouw Cecile Verwimp-Sillis wijst er daarna op dat in de titulatuur van het voorliggende bilateraal verdrag de termen "verstandhouding en samenwerking" voorkomen, daar waar in de hoger genoemde EU-overeenkomst sprake was van "partnerschap en samenwerking". Zij had graag vernomen of er bewust gebruik gemaakt wordt van verschillende termen, waarmee dan ook zou worden verwezen naar inhoudelijke aspecten, dan wel of er hier eigenlijk helemaal geen lijn in gezocht moet worden.

De minister-president repliceert hierop dat het bij "partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomsten" over een zeer specifieke vorm van akkoorden gaat, die per definitie worden afgesloten tussen de Europese Unie (en haar lidstaten) en de onafhankelijke staten van de voormalige Sovjet-Unie (en dan meer bepaald degene die deel uitmaken van het Gemenebest van Onafhankelijke Staten). De benaming werd dan ook vastgelegd op Europees

niveau.⁴ De termen "verstandhouding en samenwerking" daarentegen, wijzen niet op een specifieke verdragsinhoud. Wel is het een vrij courante diplomatieke vriendelijkheidsformule die binnen de diplomatieke fora gehanteerd wordt om uitdrukking te geven aan de constructieve en positieve wil tot samenwerking. Meer hoeft daar dus niet achter gezocht te worden.

II.3 Gepercipieerde ondergeschiktheid van Vlaanderen aan het Belgisch buitenlands beleid

De heer Herman Suykerbuyk, hierin bijgetreden door de heer Karim Van Overmeire, merkt op dat hij het toch wat moeilijk heeft met de titulatuur van het verdrag, zowel als met de formulering van een aantal artikelen ervan.

In de titel wordt immers enkel verwezen naar het Koninkrijk België, terwijl in artikel 9 van het verdrag een aantal specifieke gemeenschapsbevoegdheden worden opgesomd, waarbij de Russische Federatie zich "bereid verklaart met de deelstaten passende overeenkomsten terzake te sluiten". Deze formulering doet onrecht aan de Vlaamse positie als volwaardige verdragspartij, en lijkt te suggereren dat de deelstaten zich enkel binnen een groter federaal kader kunnen inschuiven en inschrijven in dit verdrag. De grondtoon is er hier duidelijk een van federale beleids-superimpositie.

Naar de mening van de heren Suykerbuyk en Van Overmeire moet dit genre van terminologie en formuleringen in de toekomst vermeden worden, zoniet zal in het buitenland de indruk worden gewekt, of misschien versterkt, dat Vlaanderen enkel onder federale "voogdij" aan zijn buitenlands beleid zou mogen werken.

De minister-president beaamt dat de gehanteerde terminologie en fraseologie inderdaad een verkeerde indruk zou kunnen wekken, maar hij wenst de zaken toch even in hun juist, d.w.z. historisch, perspectief te plaatsen.

Het nu voorliggende verdrag werd immers ondertekend op 8 december 1993, waarbij de minister-president eraan herinnert dat de Vlaamse buitenlandse bevoegdheid nog maar pas ten volle was gevestigd door de bijzondere wet van 5 mei 1993

³ Zie hiervoor Stuk 407 (1995-1996) – Nr. 2 : Verslag uitgebracht door de heer Patrick Hostekint met betrekking tot "de overeenkomst inzake partnerschap en samenwerking tussen de Europese Gemeenschappen en hun lidstaten enerzijds, en de Russische Federatie anderzijds, de Bijlagen 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 en 10, de Protocollen 1 en 2 en de Slotakte, ondertekend in Korfoe op 24 juni 1994".

⁴ Voor specifieke achtergrondgegevens hieromtrent wordt verwezen naar voetnoot 4, op pagina 5 van Stuk 407 (1995-1996) – Nr. 2.

betreffende de internationale betrekkingen van de gemeenschappen en de gewesten, die overigens een heel nieuw tijdperk inluidde inzake de internationale rechtspersoonlijkheid van Vlaanderen.⁵ Het is dus in feite een paradox om enerzijds te moeten vaststellen dat de "textuur" van het verdrag in zekere mate nog de vroegere sfeer van bevoogding uitademt, terwijl anderzijds de inhoud van het verdrag wel degelijk de specifieke externe bevoegdheden van de gemeenschappen en de gewesten erkent en bevestigt. De – gelijkwaardige – betrokkenheid van de gemeenschappen en de gewesten werd trouwens ook symbolisch onderlijnd via de gelijktijdige mede-ondertekening door de minister-presidenten van alle Belgische deelstaten.

Naar de toekomst toe is het voor de minister-president echter duidelijk dat Vlaanderen ook expressis verbis als verdragsluitende partij moet worden genoemd.

II.4 Het belang van goede betrekkingen met de Russische Federatie

De heer Stefaan Platteau drukt zijn overtuiging uit dat het – reeds in een vroeg stadium – aanknopen van goede betrekkingen met de Russische Federatie, om een veelheid van redenen een uiterst waardevolle diplomatieke zet is, die de belangen van alle betrokken verdragspartijen dient. Dat in eerste instantie Rusland er beter van moet worden, belet geenszins dat dit ook voor België en Vlaanderen in niet geringe mate een zaak van verlicht eigenbelang vormt.

Rusland was, is, en blijft immers zowel op de domeinen van de politiek, de militaire veiligheid, de potentiële migratoire druk, de economie, als het milieu van vitaal belang voor het Westen.

De heer Platteau wijst er verder op dat Rusland, zoals de minister-president het ook uitdrukkelijk heeft gesteld, geen verafgelegen ontwikkelingsland is. Het is integendeel een land met vele goed- en zelfs hooggeschoolde werkkrachten, die nu maar al te vaak werkloos of zwaar onderbetaald zijn. De in Russische ogen grote welvaart van de West-Europese democratieën, en de proximateit van deze landen zou er derhalve, in de hypothese van een verdere verslechtering van de economische toestand in de Russische Federatie, wel eens toe kunnen leiden dat er een massa-migratie naar het Westen op gang komt, met alle problemen vandien.⁶ Het is derhalve in het belang van het Westen dat aan de Russische burgers opnieuw een degelijk toekomstperspectief zou worden gegeven.⁷

⁵ Voor een goede beschrijving van het nieuwe systeem van de internationale betrekkingen van België en zijn deelstaten, en van de onderhandelingen die daartoe leidden, zie o.a. CLEMENT, J., D'HONDT, H., VAN CROMBRUGGE, J. en VANDERVEEREN, C., *Het Sint-Michielsakkoord en zijn achtergronden*, Antwerpen, MAKLU-uitgevers, 1993, pp. 33-46.

⁶ Tot nog toe heeft zich een omgekeerde beweging voorgedaan. Ten gevolge van de onafhankelijkheid van de voormalige Sovjet-republieken, én tengevolge van diverse gewapende conflicten in de perifere regio's, zijn een groot aantal etnische Russen teruggekeerd naar Rusland, waar men echter niet bij machte was om hen degelijk op te vangen. Tussen 1990 en 1994 zijn er op die manier 1.691.000 inwoners bijgekomen in Rusland.

⁷ Hoewel de officiële werkloosheid slechts 3,5% bedraagt, circuleren er onbevestigde rapporten luidens dewelke tussen de 20% (laagste schatting) en de 50% (hoogste schatting) van de bevolking onder de armoedegrens leeft. Officiële cijfers hierover zijn niet beschikbaar. Volgens VN-gegevens, meer bepaald van het United Nations Development Program (UNDP – Index on Human Development 1996 – op basis van gegevens van 1993) bekleedt Rusland qua levenskwaliteit maar de 57^e plaats op de wereldranglijst. Het BNP omgeslagen per hoofd van de bevolking levert een bedrag van 2.650 dollar op, hetgeen van Rusland volgens de internationale classificaties nog altijd een relatief rijk land maakt. Anderzijds zakte de levensverwachting voor de mannen tussen 1987 en 1995 van 65 jaar naar 58 jaar, die van de vrouwen bleef min of meer stabiel op 71 jaar. Vanaf het tijdstip van het beëindigen van de geleide planeconomie is de productie, en dus ook het BNP, met 50% gedaald.

In economisch opzicht is Rusland nú misschien nog geen belangrijke handelspartner, maar dit belet niet dat de "fundamentals" aanwezig zijn om in een niet zo veraf liggende toekomst dé groeiemarkt bij uitstek te worden. Het Russisch economisch potentieel is op heden misschien nog onderbenut, of zelfs quasi-onaangeroerd, maar het bestaat wel degelijk.⁸

Ook in politiek-geostrategisch opzicht blijft Rusland belangrijk. Het is immers nog steeds het grootste land ter wereld, het heeft 150 miljoen inwoners, en het bezit immense natuurlijke rijkdommen.⁹ Het heeft een zetel in de Veiligheidsraad van de VN, en het zoekt actief toenadering tot allerhande internationale organisaties waarvan het vroeger uitgesloten was (zo o.a. de nieuwe Wereldhandelsorganisatie – de opvolger van de GATT).

In militair opzicht blijft Rusland vanzelfsprekend ook nog altijd belangrijk, weze het dan vooral door zijn nog altijd zeer aanzienlijke kernarsenaal. Bij zijn conventionele strijdkrachten kunnen echter

grote vraagtekens worden geplaatst.¹⁰ De getallen zeggen immers niet alles.¹¹ Ook het moreel van de troepen en de staat van hun bewapening zijn belangrijke factoren.¹²

In ecologisch opzicht tenslotte, karakteriseert de heer Stefaan Platteau Rusland als een waar rampgebied¹³, waarbij het ongeval in de kerncentrale

⁸ Ten bewijze hiervan kan gelden dat de buitenlandse handelsactiviteiten van Rusland in stijgende lijn gaan. Voor 1995 vertoonde de handelsbalans een globaal batig positief saldo van bijna 20 miljard dollar. Bemerkenwaardig hierbij is dat het aandeel van de handel met de GOS-staten permanent afneemt binnen de globale buitenlandse handel van Rusland (nu nog 17% van de export, en 21% van de import). Daarenboven is Rusland ook nog steeds de eerste gasproducent ter wereld, en de derde producent van aardolie. Ook de inflatie is afgenomen van 847% in 1993, tot 220% in 1994 en 131% in 1995. Op maandbasis is de gemiddelde inflatie over het afgelopen gedeelte van 1996 trouwens beneden de 5% gezakt (door de hoge verkiezingsuitgaven in de loop van dit jaar valt een zekere toename van de inflatie naar het jaareinde toe echter niet uit te sluiten). Het begrotingstekort is eveneens gedaald van 11% van het BNP in 1994 tot 3% van het BNP in 1995. Ondertussen zijn er ook al ongeveer 900.000 kleine ondernemingen die begin 1996 goed waren voor 14 miljoen officiële jobs. In 1995 was het aandeel van de particuliere sector in het Russisch BNP trouwens reeds opgelopen tot 55%. Van 1996 wordt door de meeste internationale economische onderzoeksinstituten (behalve dan de Duitse) verwacht dat het het eerste economische groei-jaar zal zijn sedert het einde van het communisme in Rusland. Een moeilijk in te calculeren factor vormt de "grijze" of "zwarte" economie, die volgens sommige berekeningen goed is voor 30 à 40% van het BNP. Indien deze gegevens kloppen, en ze worden bij het officiële BNP gevoegd, dan zou Rusland er economisch een heel stuk beter aan toe blijken te zijn. De Russische administratie levert dan ook grote inspanningen om dit fenomeen in te kapselen via de introductie van nieuwe juridische en financiële normen, die minstens een deel van het parallelle circuit kunnen officialiseren.

⁹ Inzake mijnbouw (in de ruime zin van het woord) valt het voor alle volgende ertsen, mineralen en koolwaterstoffen binnen de lijst van de tien grootste producenten ter wereld: zilver, bauxiet, steenkool, koper, diamant, aardgas, bruinkool, goud, aardolie, fosfaten, potassium, nikkel en uranium. En ook inzake land- en bosbouw heeft Rusland een enorm, maar onderbenut, potentieel.

¹⁰ Vooral het Tsjetsjeense conflict heeft de structurele zwaktes van de Russische strijdkrachten aan het licht gebracht. Zie hiervoor o.a. "Les forces armées russes à la lumière de la Tchétchénie", in *RAMSES – Rapport Annuel Mondial sur le Système Economique et les Stratégies – 1997*, Parijs, Dunod-IFRI, pp. 105-106.

¹¹ De conventionele strijdkrachten van het huidige Rusland vallen onder de termen van het CFE (Conventional Forces in Europe)-verdrag, dat op 19 november 1990 (na 17 jaar onderhandelen) werd ondertekend door de 16 lidstaten van de NAVO, en de – toen – 6 leden van het Warschaupact. De ineensorting van het communisme en de val van de muur waren de factoren die deze doorbraak in de ontwapenings-onderhandelingen mogelijk maakten. Op grond van het CFE-verdrag werd aan NAVO en Warschaupact een gelijke bovengrens opgelegd voor hun conventionele arsenalen in de zone tussen de Atlantische Oceaan en de Oeral (het ATTU-gebied: Atlantic to the Urals). Elke kant mocht nog 20.000 tanks, 20.000 stuks artillerie, 30.000 gepantserde gevechtsvoertuigen, 6.800 gevechtsvliegtuigen en 2.000 aanvalshelikopters hebben. Alle wapentuig dat boven die limiet uitsteeg (hetgeen de facto vooral de Sovjet-Unie betrof) diende binnen de 40 maanden vernietigd te worden. De reductie in manschappen, voor wat betreft land- en luchtmacht, werd geregeld in de zogenaamde CFE-1A Concluding Act van 10 juli 1992. Het afsluiten van deze overeenkomst was bemoeilijkt doordat de Sovjet-Unie ondertussen uiteen gevallen was. De onderlinge verdeling van de conventionele strijdkrachten tussen Rusland en de andere opvolgerstaten van de USSR werd in de minne geregeld via het akkoord van Tasjkent van 15 mei 1992. Rusland mocht maximaal 1.450.000 man onder de wapens hebben. De beide delen van de CFE-overeenkomst traden in voege op 17 juli 1992. Volgens cijfers van januari 1996 beschikt Rusland op heden over: 5.492 tanks (toegest. max.: 6.400); 10.372 gepantserde gevechtsvoertuigen (t.m.: 11.480); 5.680 artilleriestukken (t.m.: 6.415); 2.986 vliegtuigen (t.m.: 3.450); 826 helikopters (t.m.: 890). Ook omvat zijn leger – op papier – nog steeds ongeveer anderhalf miljoen soldaten. Rusland schendt echter wel het CFE-verdrag in zoverre dat het meer troepen dan door het verdrag toegestaan, heeft gestationeerd op zijn zuidflank. Het beroept zich hiervoor op de politieke instabiliteit in die geografische regio. Het pleit dan ook voor een herziening van het verdrag in die zin. De NAVO-lidstaten, met uitzondering van Turkije, staan deze inbreuk oogluikend toe.

¹² Voor een opsomming van de deficiënties waarmee het Russische leger te kampen heeft, zie het reeds hogervernoemde "Les forces armées russes à la lumière de la Tchétchénie", in *RAMSES – Rapport Annuel Mondial sur le Système Economique et les Stratégies – 1997*, Parijs, Dunod-IFRI, pp. 105-106.

¹³ Zie voor deze problematiek, en dit m.b.t. het gehele grondgebied van de voormalige Sovjet-Unie, o.a. FISHBACH, M. en FRIENDLY, A., *Ecocide in the USSR*, Londen, Aurumpress, 1992, 376 pp.

van Tsjernobyl¹⁴ als dé exponent bij uitstek kan gelden voor een totaal failliet van het beleid terzake. En aangezien milieu-problemen bij uitstek grensoverschrijdende problemen zijn bedreigt deze erfenis van het Sovjet-tijdperk per definitie ook het Westen. Intense samenwerking met de Europese Unie is hier dan ook meer dan aangewezen.

In zijn antwoord verwijst de minister-president naar zijn uitlatingen terzake bij de recente bespreking van de partnerschaps- en samenwerkingsovereenkomst tussen de Europese Gemeenschappen en hun lidstaten enerzijds en Rusland anderzijds. Het spreekt hierbij voor zich dat Rusland economisch, politiek en ecologisch van immens belang is. Het is dan ook een duidelijk politieke keuze om via deze overeenkomst tot nauwere samenwerking met Rusland te komen op alle genoemde domeinen.

II.5. Rusland als deel van de Europese cultuursfeer ?

De heer Stefaan Platteau vervolgt zijn betoog met te stellen dat Rusland zijns inziens integraal deel uitmaakt van de Europese cultuursfeer, en derhalve wel moet betrokken worden bij de diverse aspecten van het Europees streven naar meer integratie. De zeventig à vijfenzeventig jaren dat Rusland onder communistisch bewind stond hebben slechts een tijdelijke breuk opgeleverd met een fundamenteel op het Westen georiënteerde attitude¹⁵, die Rusland reeds sinds de tijd van tsaar Peter de Grote kenmerkt (cf. zijn visie op het door hem gestichte Sint-Petersburg als "venster op het westen").

¹⁴ Op 28 april 1986 deed zich een ernstig ongeval voor in een van de reactoren van de kerncentrale van Tsjernobyl, waarbij de reactorkern gedeeltelijk smolt, en een zware explosie optrad. Een radioactieve wolk trok over verschillende landen. De Sovjet-Unie, die het ongeval veel te laat meldde (Zweden was het eerste land dat de wolk detecteerde en meldde), kreeg zware internationale kritiek te verduren. Mede daardoor werd een akkoord mogelijk over notificatieprocedures ingeval van nucleaire ongevallen (Convention on Early Notification of a Nuclear Accident – Wenen, 26 september 1986).

¹⁵ Zie hieromtrent ook de "in tempore non suspecto" geformuleerde opinie van Hendrik Brugmans, in zijn artikel "Opening naar het Oosten", in De Standaard van 1 december 1986.

De heer Karim Van Overmeire brengt hiertegen in dat hij alle redenen heeft om aan te nemen dat Rusland in wezen helemaal niét op Europa gericht is.¹⁶ Ten gronde haalt hij hiervoor de attitude van de Russische top-politici aan, die in schril contrast staat met de houding van de toppolitici van de overige voormalige Europese Oostblok-landen. Deze laatsten stellen de opname in de structuren van de Europese Unie als een belangrijke beleidsdoelstelling voorop. De Russische politieke klasse daarentegen, wenst helemaal geen aansluiting bij de Uniestructuren. De beleidsmakers zien hun eigen land integendeel nog steeds als een "imperium". Er is in hun denken dan ook geen sprake van enige ondergeschikking van Rusland aan een gezamenlijke Europese besluitvorming.

Dientengevolge is de heer Van Overmeire de overtuiging toegedaan dat het fout zou zijn om Rusland als een potentieel toekomstig lid van de Europese Unie te benaderen. Elk streven in die zin is gedoemd om te mislukken, alle toegevingen dienangaande zullen finaal nutteloos blijken. De enig juiste beleidslijn voor het Westen bestaat er dan ook in om in Unieverband te streven naar een maximale samenwerking met Rusland, maar dan in de zin van samenwerking tussen twee gelijke machtsblokken.

Voor het beleid van de Europese Unie, en van Vlaanderen, brengt dit ook met zich dat er een fundamenteel verschillende benadering zal moeten worden gehanteerd voor de samenwerking met de landen van Centraal- en Oost-Europa enerzijds, en Rusland anderzijds.

De minister-president repliceert hierop dat deze discussie niet eenduidig zwart/wit mag worden gevoerd. Rusland is immers in hoge mate een sui generis gegeven. Rusland is een natie met vele facetten. Ongetwijfeld heeft men het fout voor als men Rusland in zijn integraliteit betitelt als een Europese staat, maar zeggen dat het geen Europese staat is, is al evenmin correct. Rusland behoort alsdusdanig niet tot Azië of Europa, hetgeen echter niet belet dat bepaalde gedeeltes/regio's ervan, wel degelijk als Aziatisch of Europees kunnen omschreven worden.

¹⁶ Zie hieromtrent ook : HUNTINGTON, S., *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*, New York, Simon & Schuster, 1996, 367 pp.

II.6. Twijfel aan het democratisch gehalte van Rusland.

De heer Karim Van Overmeire plaatst ernstige vraagtekens bij de, in de preambule vermelde, gehechtheid aan de democratie van Rusland. Zijns inziens is Rusland in dat opzicht al over zijn hoogtepunt heen. Hij meent dan ook dat het vanwege de Europese staten minstens hypocriet is om te stellen dat zij met Rusland willen samenwerken omwille van de democratische inspanningen die die staat zich getroost.

De ware reden voor de westerse belangstelling is veel prozaïscher. Het zijn met name economische, politieke en geostrategische redenen en belangen die de doorslag hebben gegeven bij de toenadering tot Rusland. Hij concludeert hieruit dat grote landen merkkelijk coulanter worden behandeld dan kleine, als het op de internationale evaluatie van democratie en mensenrechten aankomt.¹⁷

De minister-president repliceert hierop dat de Russische democratie in de bepaald woelige periode tussen 1993 (ondertekening van het verdrag) en nu, toch maar mooi overeind gebleven is. Daarenboven ontkent hij ook in genen dele dat politieke motieven mede ten grondslag liggen aan deze overeenkomst. Eventuele principiële bezwaren in verband met de mensenrechtensituatie in Rusland moeten derhalve worden afgewogen tegen de onmiskenbare voordelen die kunnen voortvloeien uit nauwere banden met de Russische Federatie. Enkel door het intensifiëren van de samenwerking kan de democratie in Rusland verder groeien. En alleen al daarom is diezelfde samenwerking dan ook absoluut aangewezen.

II.7 De problematiek van de "vermisten"

De heer Herman Suykerbuyk constateert dat één van de elementen van artikel 8 van het verdrag bestaat in onderzoeken naar onderdanen die op elkaars territorium vermist zijn, en dit via het sluiten van een overeenkomst op grond van dewelke toegang kan worden verkregen tot de hieromtrent relevante archieven. Hij leidt uit de tekst af dat de te sluiten overeenkomst vermoedelijk een Belgisch-Russische zal moeten zijn. Aangezien deze problematiek in Vlaanderen anders ligt dan in Wallonië of Franstalig België vreest hij echter dat er niet veel in huis zal komen van dergelijk verdrag.

¹⁷ Zie in verband met dit probleem o.a. : NEIER, A. "The New Double Standard", *FOREIGN POLICY*, winter 1996-1997, nr. 105, pp. 91-102.

Van de minister-president had hij ook graag vernomen of hem gevallen van vermissing bekend zijn die nog moeten uitgeklaard worden.

Nog in dit verband wenst mevrouw Cecile Verwimp-Sillis te weten of deze bepaling enkel op het verleden slaat, dan wel of ze ook op hedendaagse feitelijkheden kan worden toegepast.

In zijn antwoord bevestigt de minister-president dat de bepaling nopens vermiste personen inderdaad enkel op het verleden betrekking heeft. Meer bepaald was het de bedoeling om hiermee voor eens en altijd komaf te maken met zekere, zeer specifieke, naweeën van de Tweede Wereldoorlog. Verder kan hij nog mede delen dat er hem op dit ogenblik in beginsel geen gevallen meer bekend zijn van achtergebleven vermisten.

II.8. Vrouwenhandel vanuit Rusland

Mevrouw Cecile Verwimp-Sillis laat opmerken dat er niet alleen aandacht moet geschonken worden aan de vermisten uit het verleden, maar dat er ook nu regelmatig Russische vrouwen en meisjes via allerhande kanalen uit hun land verdwijnen, om uiteindelijk ergens, o.a. in West-Europa, in de prostitutie gedwongen te worden.

Zij vraagt of deze zeer actuele problematiek in voldoende mate gedekt wordt door artikel 10 van het voorliggende verdrag, en meent dat zonodig deze problematiek expressis verbis in het verdrag moet worden ingeschreven¹⁸.

De minister-president beaamt dat de in artikel 10 van het verdrag voorziene samenwerking in de strijd tegen de misdaad inderdaad ook de vrouwenhandel omvat. Overigens is het niet mogelijk om in de tekst van het verdrag zelf nog enige wijziging aan te brengen.

¹⁸ Voor een overzicht van de actuele stand van de internationale besprekingen over een nieuw verdrag over vrouwenhandel en exploitatie van prostitutie, zie : HAVERMAN, R., "Slavernij of reguliere arbeid : Prostitutie en vrouwenhandel in internationaal perspectief", *NEMESIS – Tijdschrift over vrouwen en recht*, juli/augustus 1995, nr. 4, pp. 97-102.

II.9. De problematiek van de teruggave van "verdwenen" Belgische archieven in Moskou

De heer Fred Dielens vestigt de aandacht van de minister-president op de problematiek van de lange tijd verloren gewaande Belgische archieven die in de loop van 1992 werden "herondekt" in Moskou. Het gaat hierbij meer bepaald over archieven die door de Duitse bezetter in België werden geroofd, en die uiteindelijk op het einde van de Tweede Wereldoorlog door het Rode Leger als oorlogsbuit uit Duitsland werden meegenomen. Deze Belgische archieven werden, samen met andere geroofde buitenlandse collecties, ondergebracht in een speciale afdeling van de Russische Staatsarchieven in Moskou. Voor België gaat het om 35 archieffondsden, die in totaal 19.934 dossiers omvatten. Hieronder bevinden zich dossiers en archieven van de vooroorlogse Belgische socialistische beweging, van links-liberale figuren, van vrijmetselaarsorganisaties e.d.m. Het hoeft derhalve geen betoog dat deze gegevens van immens belang zijn voor de sociale en politieke historiografie van vooral (maar niet uitsluitend) het interbellum.¹⁹

Een gecombineerde lezing van respectievelijk het laatste lid van artikel 8 en artikel 9, leert volgens de heer Dielens dat Vlaanderen in deze bevoegd is op grond van het feit dat het bij dit archief onmiskenbaar om een belangrijk cultureel erfgoed gaat.

Hoewel Vlaamse vorsers ondertussen wel vrij gemakkelijk toegang kunnen krijgen tot de Moskouse archieven en daar de betreffende documenten kunnen raadplegen, meent de heer Dielens dat Vlaanderen – gezien het belang van de betrokken archiefcollectie – toch ook inspanningen zou moeten leveren om de desbetreffende archieven ook fysiek opnieuw naar hier te halen.

De minister-president bevestigt dat hij op de hoogte is van het bestaan van deze door de Duitsers geroofde archieven. Hij wijst erop dat er sedert de herontdekking in 1992 al druk onderhandeld werd over de eventuele teruggave van deze archieven.

België staat hierbij overigens niet alleen. Nederland en Frankrijk bevinden zich in een gelijkaardige situatie. Er wordt zelfs in het kader van de Raad van Europa gewerkt rond deze problematiek.

Sinds 1992 is de evolutie in deze zaak echter niet onverdeeld gunstig geweest.²⁰ Daar waar men in den beginne nog dacht aan een apart archievenverdrag, is dit specifieke probleem nu geëvolueerd tot een onderdeel van de ruimere problematiek van de teruggave van oorlogsbuit in het algemeen. Diverse landen, w.o. Duitsland, vragen nu immers restitutie van de door het Rode Leger bij hen weggehaalde kunstwerken van de meest diverse aard.

Ondertussen is er aan Russische zijde bijna vanzelfsprekend een zekere terughoudendheid gegroeid nopens de wenselijkheid van een teruggave van dit cultuurpatrimonium. Iets wat de minister-president overigens niet onbegrijpelijk vindt, want vrijwel alle grote musea in de grote Europese staten hebben hun collecties voor een deel via roof en plunder bijeengekregen.²¹

De fysieke afstand met Moskou is overigens ook geen echte hinderpaal meer voor het historisch onderzoek, aangezien vele archiefstukken ondertussen reeds op microfilm zijn gezet, zodat ze ook in Vlaanderen kunnen geraadpleegd worden.

¹⁹ Voor een omstandige beschrijving van de ontdekking van deze archieven, zie : *AMSAB-Tijdingen*, zomer 1992, nr. 16, extra nummer, "Mission to Moscow. Belgische socialistische archieven in Rusland", en *AMSAB-Tijdingen*, herfst 1993, nr. 21, "Nieuws uit Moskou", pp. 11-12. Zie ook : STEENHOUT, W. en VERMOTE, M., "De zoektocht naar de "verdwenen" Belgische en liberale archieven in Moskou", in *Huldeboek Prof. dr. Marcel Bots. Een bundel historische en wijsgerige opstellen*, VERHULST, A. en PAREYN, L. (ed.), Gent, Liberaal Archief, 1995, pp. 209-226.

²⁰ De stand van zaken in verband met de Belgische archieven in Moskou maakte mee het voorwerp van besprekingen uit op het op 8 oktober 1996 te Brussel op het Secretariaat-Generaal van de Benelux gehouden symposium "Cultuurgoederen geroofd tijdens de Tweede Wereldoorlog". De organisatie van dit symposium berustte bij het (federale) Ministerie van Economische Zaken – Dienst Recuperatie Cultuurgoed ; de voor België terzake bevoegde en coördinerende overheid. Ook Frankrijk nam actief deel aan deze besprekingen. De betrokken landen zouden naar de toekomst toe o.a. pogen een gezamenlijke strategie te ontwikkelen vis à vis de Russische autoriteiten. Ook werd vastgesteld dat de geplande Russische wetgeving steeds restrictiever wordt, zodat eventueel moet overwogen worden om de restitutie via de algemene regels van het internationaal recht te bewerkstelligen. De samenwerking tussen verschillende Belgische instellingen krijgt ondertussen concreet vorm rond de samenstelling van de catalogus "Missing Libraries of Belgium", als een derde deel in een reeks waarin eerder twee delen over verdwenen kunstwerken verschenen. In een vierde deel zouden tenslotte de verdwenen archieven beschreven worden.

²¹ Zelfs tussen lidstaten van de Europese Unie bestaan er dergelijke restitutie-betwistingen. Denken we maar aan de reeds lang lopende Grieks-Britse controverse over de al dan niet teruggave van de fries van het Parthenon (de zogenaamde "Elgin Marbles"), die zich in het British Museum bevindt.

Tegelijk toont de minister-president zich bereid om – vanzelfsprekend mits goedkeuring van het voorliggende instemmingsdecreet – de uitdrukkelijke wil van het Vlaams Parlement om naar een fysieke teruggave van de archieven toe te werken, over te maken aan de federale minister van Buitenlandse Zaken, en dit naar aanleiding van de kennisgeving van de ratificatie door Vlaanderen. Ook is de minister-president bereid om in deze materie, en via de daartoe meest geëigende kanalen, bij de Russische ambassadeur aan te dringen op een constructieve houding nopens de restitutie van dit cultuurgoed.

III. STEMMING

Ter stemming gelegd wordt daarna het enig artikel van het ontwerp van decreet "houdende goedkeuring van het Verdrag inzake verstandhouding en samenwerking tussen het Koninkrijk België en de Russische Federatie, ondertekend in Brussel op 8 december 1993" goedgekeurd met 10 stemmen bij 2 onthoudingen.

De verslaggever,

Johan WEYTS

De voorzitter,

Jef SLEECKX
